

TOIMINTASUUNNITELMA SEKSUAALIRIKOSTEN EHKÄISEMISEKSI PEDERSÖREN KUNNASSA

TOIMINTASUUNNITELMAN ON LAATINUT PEDERSÖREN KUNNAN
KUNNANHALLITUKSEN ASETTAMA TYÖRYHMÄ

2020

Työryhmän jäsenet:

Holmäng Johanna, valtuuston puheenjohtaja Pedersöressä, puheenjohtaja

Björklund Emma, nuorisoneuvosto

Bonde Petter, kulttuuri- ja liikuntalautakunta

Eklund Åsa, Pietarsaarensuudun seurakuntayhtymä

Enqvist Ann-Christine, yhdistysedustaja

Fagerudd Linda, opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta

Granqvist Britt-Marie, sosiaali- ja terveystyöryhmä

Kotanen Pia, sosiaali- ja terveystyöryhmä, lastensuojelu

Rönnqvist Mari-Louise, kulttuuri- ja liikuntalautakunta

Sundqvist Rolf, opetusjohtaja ja virkamies

Barkar Katarina, virkamies ja sihteeri

Tausta ja tavoite

Pedersören kunta ei hyväksy minkäänlaista häirintää tai loukkaavaa kohtelua.

Tämän toimintasuunnitelman tavoitteena on ehkäistä seksuaalista häirintää ja estää seksuaalirikoksia. Suunnitelmaa täydennetään myös päivitettyillä ohjeilla, joita käytetään, jos epäillään alaikäisen fyysistä pahoinpitelyä tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Liiteluettelossa on mainittu kunnan muut suunnitelmat, jotka koskevat kiusaamisen vastaista työtä, loukkaavaa kohtelua sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Avaamalla silmät ja helpottamalla seksuaalisesta häirinnästä keskustelemista eri yhteyksissä voimme oppia, miten toimia seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja seksuaalirikosten ehkäisemiseksi.

Tavoitteena on myös säännöllisesti laatia käytänteitä seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi kaikilla sektoreilla.

Seuranta

Tämän toimintasuunnitelman laatinut työryhmä seuraa ennalta ehkäisevää työtä ja toimenpiteitä koskevien ehdotusten toteutumista vuoden kuluessa.

Määritelmät

Seksuaalinen häirintä

Lapseen ja nuoreen kohdistuvassa seksuaalisessa häirinnässä on kysymys heidän altistamisestaan ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, joka loukkaa heidän psyykkistä tai fyysistä koskemattomuuttaan. Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Vakavimmillaan se voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus (se voi olla myös yksittäinen teko).

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- epäasialliset seksuaaliset puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset viestit eri sosiaalisen median kanavissa, tekstiviestit, sähköpostit ja puhelinsoitot, joissa on seksuaalinen sävy
- fyysinen koskettelu tai lähentely

- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- seksuaalirikos kuten raiskaus, sen yritys tai seksuaalinen ahdistelu

(Lähde: Opetushallitus 05/06/2019, Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa)

Grooming

Grooming tarkoittaa, että joku ottaa yhteyttä lapseen seksuaalisessa tarkoituksessa. Se on rikollista toimintaa, jota voidaan kuvailla ”lapsen seksuaalisen hyväksikäytön valmisteluksi”. Verkossa tapahtuva seksuaalinen hyväksikäyttö on usein aluksi ei-fyysistä – lasta esimerkiksi painostetaan poseeraamaan webkameran edessä – mutta myöhemmin se voi muuttua fyysiseksi hyväksikäytöksi.

(Lähde: Pelastakaa Lapset)

Seksuaalinen hyväksikäyttö

YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa, että lapsi taivutellaan tai pakotetaan osallistumaan laittomaan tai psyykkisesti vahingolliseen seksuaaliseen tekoon. Laitonta toimintaa ovat myös lapsen käyttäminen kaupalliseen seksuaaliseen tarkoitukseen, äänitteiden tai kuvien ottaminen lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, lapsiprostituutio, seksiorjuus, seksuaalinen hyväksikäyttö matkojen yhteydessä, ihmiskauppa, lapsikauppa ja pakkoavioliitot.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi olla sekä fyysistä että ei-fyysistä.

Fyysinen hyväksikäyttö voi tarkoittaa esimerkiksi lapsen intiimien kehonosien koskettelua, lapsen pakottamista koskettamaan toisen henkilön sukupuolielimiä tai sukupuoliyhdyntään eri muotoja.

Ei-fyysinen hyväksikäyttö voi olla sitä, että lapsi pakotetaan katsomaan sukupuolielintä tai hänet pakotetaan esittelemään omaa kehoaan, lapselle puhutaan seksuaalisella tavalla, lasta tirkistellään kylpemisen tai riisuutumisen aikana, lapsi pakotetaan katsomaan pornografisia elokuvia, kuvia tai kirjoja, lasta käytetään hyväksi dokumentoimalla lapsen kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö tai kyse voi olla prostituutiosta.

(Lähde: https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/handbocker/detta_borde_alla_veta_om_sexuella_overgrepp_barn.pdf)

Ennalta ehkäisevä työ ja toimenpiteet kunnan omassa toiminnassa

Opetus- ja varhaiskasvatusosasto

- Kaikkien yksiköiden tulee laatia seksuaalisen häirinnän vastainen toimintasuunnitelma, jota käsitellään vuosittain.
- Yksiköiden viihtyvyyssääntöjä päivitetään tarvittaessa.
- Aihe huomioidaan oppilaskunnan toiminnassa.
- Varhaiskasvatuksen, esikoulun ja koulujen henkilöstö nostaa esiin kehoa, rajoja ja kosketusta koskevia kysymyksiä joka lukukausi. Varhaiskasvatuksen ja esikoulun henkilöstö saa koulutusta siitä, miten ottaa huolta herättävä asia puheeksi. Kunnassa järjestetään henkilöstön tarpeiden mukaan ”Ota huoli puheeksi” -koulutusta.
- Varhaiskasvatuksessa ja esikoulussa käytetään ensisijaisesti Folkhälsanin ohjeita/suosituksia turvallisuuskasvatuksesta, joka nostaa esiin kehoa, rajoja ja kosketusta koskevia kysymyksiä. (Katso liite)
- Perus- ja lukio-opetuksessa käytetään ensisijaisesti Opasta seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa.
- Yksiköiden henkilöstölle annetaan mahdollisuus tutustua materiaaliin, joka voi tukea työtä. (esim. tämän toimintasuunnitelman liitemateriaali)
- Aihetta koskevia teemaluentoja ja täydennyskoulutusta järjestetään jatkuvasti. Täydennyskoulutustoiminnan keskeisenä tavoitteena on lisätä henkilöstön osaamista alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisyssä ja käsittelyssä.
- Oppilashuoltohenkilöstö osallistuu ehkäisevään työhön käymällä vuosittain läpi aihetta koskevaa ajankohtaista materiaalia. Oppilailta ja opiskelijoilta on oikeus käydä yksilöllisiä keskusteluja ja saada tukea oppilashuollosta.
- Esimiehet tarkistavat aina yli kolmeksi kuukaudeksi palkattujen sijaisten rikostaustan.
- Tavoitteena on, että lyhytaikaisia sijaisia ei jätetä yksin lapsiryhmän kanssa.

Kunnan kulttuuri-, nuoriso- ja vapaa-aikasektori

Kulttuuriosasto noudattaa lakeja ja asetuksia, jotka koskevat lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä henkilöitä.

Lapsitoiminnan ohjaajaa palkatessa tarkistetaan rikostausta. Ohjaajan koulutuksesta riippuen annetaan tietoa ”ohjaajan roolista” ryhmässä. Ohjaajaa neuvotaan kiinnittämään huomiota kiusaamiseen, rumaan kielenkäyttöön ja erilaiseen häirintään ryhmässä. Jos mahdollista, ryhmään palkataan aina kaksi ohjaajaa. Se antaa turvaa sekä ohjaajille että lapsille.

Seurojen/yhdistysten aktiivisille ohjaajille tarjotaan tieto-/koulutustilaisuuksia. Seurojen/yhdistysten odotetaan ottavan aktiivisen roolin taistelussa seksuaalista häirintää vastaan omassa yhdistyksessään.

Seuroille/yhdistyksille tarjotaan aiheesta tietomateriaalia.

Kulttuuriosastolla on käynnissä seuroille suunnattu projekti ”Tough Love”. Kyseessä on kaksivuotinen kunnioittamista koskeva projekti, jonka tavoitteena on ehkäistä ongelmia ja

ennakkoluuloja seuratoiminnassa mukana olevien nuorten keskuudessa. Projekti toteutetaan yhteistyössä ruotsalaisen Locker Room Talkin kanssa, johon se myös pohjautuu. Käytännössä projekti toteutetaan siten, että projektin vetäjä vieraillee eri seuroissa ja pitää noin 15 minuutin keskustelun yhden ikäryhmän kanssa treenien yhteydessä kerran viikossa kahdeksan viikon ajan. Projektin puitteissa järjestetään myös luentoja (omia ja Locker Room Talkin) sekä nuorille että vanhemmille sekä muita aiheita sivuavia tapahtumia. Projekti pyrkii kehittämään tasa-arvoa poikien ja tyttöjen välillä, lisäämään tietoisuutta nuorten keskuudessa, rohkaisemaan olemaan omia itsejään ja avoimia sekä keskustelemaan vaikeista aiheista. Vaikka seksuaalinen häirintä ei ole projektin pääaihe, projektissa sivutaan seksuaalisen häirinnän ehkäisemistä koskevia aiheita, ennen kaikkea rohkaisemalla kunnioittavaan käyttäytymiseen, avoimuuteen ja nuorten tietoisuuden lisäämiseen. Lisätietoa toiminnasta on Locker Room Talkin virallisella kotisivulla. (<https://lockerroomtalk.se/>)

Ennalta ehkäisevä työ kunnan yhteistyökumppaneiden toiminnassa

Seurat/yhdistykset

- Seurat/yhdistykset, jotka järjestävät toimintaa lapsille ja nuorille ja jotka saavat avustusta Pedersören kunnalta, vastaavat kyselylomakkeeseen työstä lasten ja nuorten seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja estämiseksi yhdistyksen toiminnassa. Kunta antaa tarvittaessa tukea koulutusten ja tarkistuslistojen muodossa, joita seurat/yhdistykset voivat hyödyntää.

Seurakunnat

- Kunnassa toimivat seurakunnat laativat oman toimintasuunnitelman lapsi- ja nuorisotoimintaansa varten. Seurakunnat voivat liittää mukaan toimintaohjelman.

Frida

- Frida/Naistenpäivystys tarjoaa tukiryhmiä tytöille ja yksilöllisiä keskusteluja Porrasmallin mukaisesti (laadittu Punaisen Ristin mallin pohjalta).
- Toiminnanohjaaja Sara Mikanderista ja muutamasta nuoresta koostuva viiter ryhmä muodostetaan, jotta seksuaalirikosten ehkäisemistä koskevaa toimintasuunnitelmaa laativalla työryhmällä on mahdollisuus pallorella kysymyksiä ja vastauksia esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: Mitä olisin voinut tehdä toisin? Miten olisin voinut auttaa? Keskusteluissa esiin tulleita kokemuksia käytetään, kun toimintasuunnitelma tarkistetaan vuoden kuluttua.

Toimintasuunnitelma seksuaalirikosepäilyn yhteydessä

Olet velvollinen ilmoittamaan poliisille, jos epäilet lapsen olevan vaarassa.

- a) Tee rikosilmoitus
- b) Tee lastensuojeluilmoitus

Huoltajille EI kerrota, jos rikoksen epäillään tapahtuneen kotona, viranomaiset ottavat yhteyttä perheeseen. Jos saat tietää tai epäilet jonkun joutuneen hyväksikäytön uhriksi, mahdollisen tutkinnan kannalta on tärkeää dokumentoida sanatarkasti, mitä lapsi kertoo, mitä olet nähnyt tai kuullut. Jos epäilty henkilö on työntekijä, yhteyttä otetaan myös henkilön esimieheen. Epäselvissä ja vaikeasti arvioitavissa tapauksissa voi ottaa yhteyttä lastensuojeluun konsultointia varten.

Tarkemmat ohjeet siitä, miten tulee toimia epäiltäessä seksuaalirikosta, on asiakirjassa:
Lapsen pahoinpitely- ja seksuaalisen hyväksikäyttöepäilyn toimintaohjeet.

Liitteet ja linkit

Materiaali, joka soveltuu varhaiskasvatuksen lapsille:

<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/5d3763c4-tuelapsenkehitysta-a3-pdf-2020.pdf>

<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/03/fa12c54b-turvataitojulistest Suomi.pdf>

Materiaali, joka soveltuu yli 7-vuotiaille (Ensimmäinen jakso soveltuu yli 7-vuotiaille lapsille. Kaikki neljä jaksoa soveltuvat yli 12-vuotiaille lapsille. Opas, jota voi käyttää materiaalin rinnalla, on tarkoitettu yli 7-vuotiaille lapsille.):

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/09/02/kehoni-on-minun>

Vuosiluokille 7–9 ja toiselle asteelle suositellaan Opetushallituksen laatimaa opasta:

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opas-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisemiseksi-ja-siihen>

Vuosiluokille 7–9 ja toisen asteen opetukseen suositellaan seuraavaa linkkiä:

<https://www.youtube.com/watch?v=5ujBoQSwFX0>

Suuri osa seksuaalisesta häirinnästä tapahtuu verkossa. Peruskouluun ja vanhemmille hyvin sopivaa materiaalia löytyy tunnisteella #nätsmart. Se on Pelastakaa Lapset ry:n materiaalia ja sisältyy ”Stopp min kropp” -konseptiin (ruotsiksi):

https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/handbocker/natsmart_radda_barnen.pdf

Rikosrekisteriotetta koskevia tietoja ja linkkejä:Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä

(Organisaatiot, jotka järjestävät vapaaehtoistoimintaa, voivat tietyin edellytyksin selvittää vapaaehtoisten rikostaustan.)

- <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148>
- <https://www.suomi.fi/palvelut/rikostaustaote-lasten-kanssa-toimivalle-vapaaehtoiselle-oikeusrekisterikeskus/94d3d7b3-5346-4786-9699-4ee20860aea1>

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä

(Rikostaustaotteella tarkoitetaan rikosrekisteriotetta, joka on tarkoitettu esitettäväksi työnantajalle tai viranomaiselle, kun henkilö ryhtyy toimimaan alaikäisten kanssa.)

- <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>
- <https://www.suomi.fi/palvelut/rikostaustaote-lasten-kanssa-tyoskentevalle-oikeusrekisterikeskus/8ac8873e-708f-4d01-b7bb-65e44fccd631>

Liitteet:

Liite 1: Porvoon hiippakunnan toimintasuunnitelma 2019 seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja käsittelemiseksi (ruotsiksi)

Liite 2: LFF:n toimintasuunnitelma seksuaalisen häirinnän käsittelemiseen lapsi- ja nuorisotyössä (ruotsiksi)

Liite 3: Turvallisuus seurakunnassa – ohjeet seksuaalisen häirinnän, loukkaavien tekojen ja ei-toivotun käytöksen ehkäisemiseksi (ruotsiksi)

Liite 4: Opetushallituksen Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa

Liite 5: Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2016–2019 (alueellinen)

Seksuaalista häirintää koskeva kyselylomake seuroille/yhdistyksille Pedersören kunnassa

Pedersören kunta on laatinut toimintasuunnitelman seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja seksuaalirikosten estämiseksi (katso <https://www.pedersore.fi/kommun-och-politik/handlingar/stadgor-strategier-och-planer/>). Avaamalla silmät ja helpottamalla seksuaalisesta häirinnästä keskustelemista eri yhteyksissä voimme oppia, miten toimia seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja seksuaalirikosten ehkäisemiseksi. Tavoitteena on myös säännöllisesti laatia käytänteitä seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi kaikilla sektoreilla.

Yhdistysavustusta/toiminta-avustusta hakevia seuroja/yhdistyksiä pyydetään vastaamaan kyselylomakkeeseen. Kyselylomake sisältää kysymyksiä seuran/yhdistyksen työstä seksuaalisen häirinnän riskien vähentämiseksi, mutta lomake sisältää myös kysymyksiä siitä, millaista tukea mahdollisesti tarvitaan työssä, jota tehdään seksuaalista häirintää koskevien riskien vähentämiseksi. Tavoitteena on, että kaikki sektorit laativat säännöllisesti käytänteitä seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi.

Seura/yhdistys:

Päivämäärä:

Vastaaja: _____

- 1. Oletteko selvittäneet, onko seurassa/yhdistyksessä olemassa seksuaalisen häirinnän riskejä?**

Kyllä Ei Ei oleellista

- 2. Onko seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi tehty toimenpiteitä?**

Kyllä Ei Ei oleellista

- 3. Onko selvää, kenen velvollisuutena on aloittaa selvitys, jos seksuaalinen häirintä tulee tietoon?**

Kyllä Ei Ei oleellista

- 4. Onko olemassa toimintaohje seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi? Se voi olla esimerkiksi toimintaperiaate, joka osoittaa, että seura/yhdistys ei hyväksy seksuaalista häirintää.**

Kyllä Ei Ei oleellista

Jos vastaus on kyllä, lähetä mielellään toimintaohje sähköpostiosoitteeseen:

- 5. Onko seurassa/yhdistyksessä riittävästi osaamista seksuaalisen häirinnän selvittämisestä ja ehkäisemisestä?**

Kyllä Ei Ei oleellista

- 6. Millaista tukea tarvitsette seurassanne/yhdistyksessänne koskien työtä seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja estämiseksi?**

Kommentit: